

➔ Зелене пијаце - нови тренд у Европи и свету

➔ Готово одумрле крајем 20-ог века у већини развијених земаља као «превазиђени», традиционални, непосредни облик пласмана свежег воћа и поврћа и других земљорадничких култура, зелене пијаце доживљавају поновни и нагли процват у последњих неколико година.¹⁾ У Великој Британији, на пример, 1997. године није постојала ни једна фармерска пијаца. Сада их има преко 200, како у сеоским тако и у урбаним срединама, које остварују годишњи промет од око 67 милиона фунти (око 98 милиона евра), чиме су, између осталог, постале значајан потенцијал локалних економија. Сличан тренд је присутан и у САД где их има око 2000, као и у многим другим срединама.

Као што је нама добро познато, пијаце су места на која локални фармери/пољопривредници износе своје производе, како би их директно продавали потрошачима. На пијацама, за разлику од самоуслуга и других продавница, људи могу да сретну и упознају произвођача своје хране и да упоређују асортиман, квалитет и цене. Многи градови на Медитерану су настали од и око оваквих пијаца, где су људи долазили да тргују са суседима. На фармерским пијацама, постоје бучни, пулсирајући редови продаваца, за разлику од тишине супермаркета.²⁾

Многи стручњаци сматрају да су инвестиције у пијаце инвестиција у будућност/инфраструктура будућности, за време које није тако далеко, када енергетски извори/горива постану ретки и скупи. Исто тако, постојање пијаца успорава негативне климатске промене и еколошка загађења, смањујући путовања/коришћења саобраћајница везана за набавку хране и за 30%.³⁾

Од зелених пијаца многи сектори заједнице остварују бројне користи, које би се могле систематизовати на следећи начин:

Користи за локалне пољопривреднике:

- доносе им вид непосредног прихода, који може бити значајан, а и кључан за опстанак под отежаним условима бављења пољопривредом данас;
- омогућавају им већу контролу над сопственом економијом, приходима, расходима и буџетом;
- постижу се више цене него код откупа на велико, обзиром да се елиминишу посредници и роба продаје непосредно потрошачима (истовремено су ти исти производи најчешће јефтинији финалним купцима);
- пољопривредници унапређују своје знање, стичу маркетинг и пословно искуство;

1) Називају се зелене пијаце, пијаце на отвореном, фармерске пијаце итд, што су само различити синоними истог појма

2) chard Wilkinson, Unhealthy Societies (New York, Routledge 1996)

3) [tp://www.bbc.co.uk/food/food_matters/foodmiles.shtml](http://www.bbc.co.uk/food/food_matters/foodmiles.shtml)

- боље се повезују и обавештавају о различитим пословним приликама, размењујући искуства и информације са другим фармерима.

Користи за локалну економију у целини:

- више се новца троши и обрће у оквирима локалне економије, што умножава пословне и развојне ефекте;
- током пијачних дана се значајно повећава продаја/куповина/потрошња и у другим продајним објектима у близини/месту/граду;
- представљају погодна места за продају локалних производа, подстичући на тај начин започињање исплативих производњи, или проширења истих;
- јачају локалне мреже послова и бизниса, утичући повољно на запосленост на локалном нивоу.

Користи за потрошаче и окружење:

- повећава се понуда и избор свеже, здраве хране, обично по конкурентним ценама;
- ствара се додатна понуда, посебно свежих, здравих и јефтинијих производа у подручјима где таквих могућности нема много;
- јача се кохезија локалне заједнице, на шта се у многим земљама, а нарочито у Великој Британији гледа као на кључан фактор квалитета живота;
- храна краће путује и има мање паковања - пијаци представљају право место за пољопривреднике који нуде здраву, или мање интензивно произведену културу и потрошаче који такве производе траже.

Подаци из Велике Британије, као и из других земаља као на пример из САД, јасно указују да постоји велики потенцијал за даље ширење и раст зелених пијаца. Мада се током рада пијаце најчешће самофинансирају (за сада око 80%), неопходна је иницијална финансијска и друга подршка локалне заједнице да би се подстакло њихов развој, помогло око покривања трошкова започињања са радом, као и уклапања у локалну мрежу бизниса и обезбеђивања свих неопходних пословних информација, при чему су локалне власти управо право место за пружање овакве подршке.

Зелене пијаце омогућавају брз повраћај уложених средстава и значајан приход локалним заједницама и подстичу локални економски развој. У економском прегледу развоја руралног сектора у држави Њујорк, САД, документује се да су “зелене пијаце важна компонента локалних економских стратегија, мада наравно нису (и не могу бити) универзални економски лек за све развојне проблеме.” На сваки долар који је држава Њујорк инвестирала у маркетинг програм “Jersey Fresh”, 46.90 долара се као приход вратило локалној пољопривреди, а даљих 15.20 долара се генерисало као нето приход локалних фармера узгајивача.⁴⁾

Недовољно снабдевена подручја са малом густином малопродајне мреже су најчешће циљне локације где се пијаце отварају. То су делови региона/ градова слабо покривени супермаркетима и другим продајним објектима,

4) Friends of the earth briefing, са сајта:
www.foe.co.uk/resource/briefings/farmers_markets_actions.pdf

па су путовања до најближе продавнице дугачка. Исто тако, животни стандард људи који ту живе је најчешће незадовољавајући (ниска или умерена примања).

Зелене пијаце доносе свежу, здраву храну у урбана подручја. Уз помоћ локалних власти око обезбеђења локације, могу се тако лоцирати да максимирају корист за људе који би иначе имали тешкоће да обезбеде свежу храну у свом ближњем окружењу.

Влада Велике Британије пружа подршку индивидуалним пољопривредним произвођачима око даљег развоја зелених пијаца. Почетком 2000. године се британско Министарство пољопривреде обратило свим председницима окружних већа (локална самоуправа), инсистирајући да узму учешће у промоцији и развоју зелених пијаца.

Већина окружних већа у Британији вођена сопственим интересима и бригом о заједници и иначе стално подржава иницијативе везане за зелене пијаце. За локалне заједнице пијаце представљају погодан начин да се заједничком акцијом остваре многи еколошки, економски и друштвени циљеви и помогне одржив развој. Ливерпулско окружно веће је подржало пројекат Merseyside Local Food for Local People – локална храна за локално становништво – изградња пијаца – и делимично га је финансирало. Окружна већа Кирккиса и Калдерала у Јоркширу такође подржавају пројекат којим се промовише локална јоркширска храна. Популарност локалне пијаце Холмфирт показује да локално становништво жели да купује свеже, јефтине производе на пијаци.⁵⁾ Тражња стога постоји, а понуду обезбеђују локални пољопривредни произвођачи у сарадњи са локалним властима и свима осталима који у томе могу да помогну.

Подршка локалних заједница састоји се у обезбеђивању:

1. Трајних или привремених локација за зелене пијаце, уз вођење рачуна о томе да се зелене пијаце граде на подручјима где живе сиромашнији слојеви становништва;
2. Средства за покривање трошкова започињања са радом пијаца;
3. Публицитета, промоције и размене информација;
4. Координације рада пијаца, нарочито њихових локација и маркетинга.

Помоћ се пружа око почетка рада, на пример период у коме се не плаћа рента, или кроз поклоне у опреми као што су расхладни уређаји, што пијацама омогућава да стану на своје ноге. Локални органи управе подржавају иницијативе и издају дозволе и услове за изградњу зелених пијаца, имајући у виду вишеструке користи од њих. Обезбеђивање погодних локација и прављење путстава за оне који желе да формирају пијаце представља додатну помоћ. Зелене пијаце се све више укључују у локалне стратегије развоја малопродаје као њихов интегрални део.

Међу разлозима за подршку развоју зелених пијаца најчешће се наводе:

ЕКОНОМСКИ ПОТЕНЦИЈАЛ: Тренутно у Великој Британији има 240 зелених пијаца са прометом од 67

5) Friends of the earth briefing, са сајта:
www.foe.co.uk/resource/briefings/farmers_markets_actions.pdf

милиона фунти годишње. У САД их има више од 2000, са прометом од преко једне милијарде долара, при чему се 85% америчких пијаца саме издржавају.

ЈАЧАЊЕ ЛОКАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ: Пијаце имају позитиван и вишеструк ефекат на околно урбано окружење. Продаје од 500 милиона долара на пијацама у Онтарију генерисале су пратећу економску активност од једне милијарде долара. Према локалним истраживањима, све локалне продавнице у близини пијаца у Винчестеру имале су пијачним данима продају већу за око 30%.

ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ РАДНИХ МЕСТА: На пијацама у Онтарију је 24,000 људи директно укључено у припрему и продају хране.

ПОМОЋ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА ДА ПРОШИРЕ ПОНУДУ СВОЈИХ ПРОИЗВОДА: Фармери добијају могућност да на пијацама тестирају тржишну конкурентност и исплативост својих нових производа, што им је од велике користи.

ПОМОЋ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА ДА ПРЕЖИВЕ И ОПСТАНУ: Према анкетама у Великој Британији, 97% пољопривредника који продају на пијацама сматра да им продаја на пијацама обезбеђује додатни приход од животне важности.

ПОМОЋ ФАРМЕРИМА ДА СТИЧУ НОВА ЗНАЊА: Према анкетама у Њу Мексикоу, 75% ондашњих пољопривредника сматра да им је продаја на пијацама унапредила пословна знања.

ПОТРОШАЧИ ИХ ЖЕЛЕ: Према анкетама обављеним у Великој Британији, пијаце са скоро 100% имају сталне посетиоце, који желе њихово постојање.

СОЦИЈАЛНИ ФАКТОР: Зелене пијаце нуде здраву, јефтину храну на подручјима где нема баш много таквих могућности. Храна произведена без пестицида и вештачких ђубрива на пијацама је између 33% и 37% јефтинија него у супермаркетима.

ЕКОЛОГИЈА/ ЖИВОТНА СРЕДИНА: Са постојањем зелених пијаца се смањује транспорт хране, паковање и самим тим загађења и отпад везан за храну. Представљају велики подстицај за производњу здраве хране.

ВЕЋИ ИЗБОР: Зелене пијаце пружају додатну алтернативу за куповине. Већи је избор робе на тржишту, виши квалитет привлачи како локално становништво, тако и туристе.⁶⁾

Зелене пијаце у градовима и урбаним подручјима – мере градских управа

Највећа препрека пијацама у урбаним зонама су локације, које могу бити врло скупе. Да би се проблем превазишао, локалне власти могу да понуде локације као што је на пример паркинг зграде већа, где пијацу може организовати неко трећи, као што су разне интересне групе локалне заједнице или фармерске кооперативе. У САД, пијаце не плаћају никакав, или у најгорем случају неки симболичан закуп, уколико користе земљиште локалних власти, или федерално (САД).

У савезној држави Пенсилванији, САД, формиран је специјалан фонд, “First Industries Fund”⁷⁾, из кога се бесповратно финансирају или кредитирају приоритетни у које спадају и зелене пијаце. Програм бесповратног финансирања зелених пијаца је усвојен у октобру 2006. године.

Из ових средстава се покривају израде бизнис плана зелених пијаца, инвестициони трошкови: отварање нове пијаце, закуп локације, тржишне анализе, промоције и маркетинг постојећих пијаца, трошкови плата запосленог персонала на пијацама; набавке тезги, столова и другог материјала неопходног за рад пијаца као и обезбеђивање образовних материјала везаних за производњу хране учесницима програма;

Појединачне донације могу ићи до 10,000 долара, или више појединачних донација у том износу.

Критеријуми за одобравање ових средстава су:

- могућност да се тиме повећа потрошња и промет пољопривредних производа произведених у Пенсилванији и очува локална пољопривредна производња.
- способност подносиоца захтева да заиста и оствари пројект.
- потенцијал ревитализације заједнице кроз такав пројекат.

Као занимљивост и илустрација широке популарности новог тренда, чак и Холивуд добија своју фармерску пијацу, као једну од 24 те врсте у Јужној Калифорнији, коју спонзоришу одборник градског већа Лос Анђелеса Мајкл Ву и непрофитна организација HERE (Hollywood Economic Revitalization Effort), где ће се једном недељно продавати свеже поврће и риба, цвеће и окупљати позната лица из света филма и други становници «фабрике снова». Пијаца ће се налазити на углу Холивуд булевар и улице Ајвар.

■
Приредио
Дарко Савић, дипл.инж.екон.

6) www.foe.co.uk/resource/briefings/farmers_markets_actions.pdf

7) Презентација “Development Opportunities for Farmers Markets”, Pennsylvania Department of Agriculture, checook@state.pa.us